

Některé vývojové tendence ve vidovém systému současné češtiny*

Ondřej BLÁHA | Katedra bohemistiky FF UP

Some tendencies in the Czech aspectual system

The paper deals with changes in the Czech aspectual system during the last twenty-five years. The author analyses data acquired from the Czech National Corpus or, more precisely, from subcorpora containing only journalistic texts (the national daily newspapers *Hospodářské noviny*, *Lidové noviny*, *Mladá fronta DNES* and *Právo*). The corpus-based analysis showed that the frequency of the verb (and its finite forms) has been increasing in journalistic texts and that the statistic relation between imperfective and perfective verbs, as well as the relation between grammatical tenses in Czech, has become more asymmetrical (especially, the frequency of imperfective verbs has been rising). The increase in aspectual asymmetry accentuates the “western” features of the Czech aspectual system in the sense of S. M. Dickey’s (2000) conception. Together with the increasing aspectual asymmetry in Czech, the frequency of bi-aspectual verbs has slightly decreased. The analysis also showed that the frequency of verbs with prefixes (both perfective and imperfective) has decreased in Czech. The author interprets these facts as results of the transmission of certain dynamic (and system-based) features from spoken language to the written language, and he also discusses the typological context of the changes (inferring aspectual meanings from grammatical context as a manifestation of strengthening analyticity in Czech).

Key words: bi-aspectuality, Czech, Czech National Corpus, future tense, journalistic texts, language change, past tense, prefixed verbs, present tense, spoken language, verbal aspect, written language

Klíčová slova: Český národní korpus, čeština, futurum, mluvený jazyk, obouvidovost, prefigovaná slovesa, préteritum, prézens, psaný jazyk, publicistické texty, slovesný vid, vývoj jazyka

1 Úvod

Kategorie vidu, která leží na pomezí lexika a gramatiky, a tedy vstupuje do značně složitých systémových vztahů, nepodléhá tak nápadným vývojovým změnám jako kategorie čistě lexikální, v nichž se změny, jako je např. přijímání nových jednotek, jejich funkční přehodnocování či jejich vylučování, dějí poměrně rychle. Přesto je snad možné některé změny v inventáři a fungování vidových forem českého slovesa, které se v současnosti prosazují, zachytit, a to nejen intuitivně, detailním pozorováním jazykové praxe, ve které se projevuje přirozené kolísání,¹ ale i systematictěji

---

* Tento příspěvek vznikl s podporou projektu GA16-19561S *Příčiny vidové nepárovosti v češtině*.

a s cílem dosáhnout obecnější platnosti zjištění – tj. na základě interpretace rozsáhlých korpusových dat.

I když se pohyby uvnitř kategorie vidu dějí nepochybně pomalu a jsou i ve velkých časových úsecích sledovatelné nesnadno, soudíme, že dnešní doba, která přináší nebyvalé proměny způsobů nakládání s jazykem (nástup nových médií, zvýšený časový tlak při tvorbě textů určených veřejnosti, obecně jistá nenucenost při stylizaci textů, oslabenost zpětné kontroly napsaného aj.),² přispívá ke zvýraznění vývojových tendencí, jež jsou patrné v psaných textech veřejného charakteru, a vůbec i k rychlejší stabilizaci některých výsledků těchto tendencí. Zejména při zmíněné stabilizaci výsledků vývojových tendencí hraje značnou roli publicistický styl, v němž se užívá jazyka vývojově progresivního (existuje zde přímo dotyk s kultivovanější podobou soudobého mluveného jazyka).³ Zároveň autoři publicistických textů usilují o reprezentativnost a v neposlední řadě také o přiměřenou přesnost sdělení (zde pak existuje dotyk publicistického stylu se stylem odborným a administrativním). Ve výsledku poskytuje publicistický styl vhodné pole pro sledování skutečně živého a zároveň reprezentativního jazyka.

Naše sonda do vývojových tendencí vidu v češtině je založena právě na analýze publicistických textů. Z nejnovější, osmé verze korpusu SYN v8 jsme vytvořili čtyři časově vymezené subkorpora (odpovídající časovému záběru korpusů SYN2000, SYN2005, SYN2010 a SYN2015),⁴ které obsahují pouze texty z celostátních deníků Hospodářské noviny, Lidové noviny, Mladá fronta DNES a Právo. Nesledujeme tedy podobu jazyka ve volnočasové publicistice (např. v lifestyleových časopisech, které jsou do publicistických částí korpusů obvykle také zahrnuty) a pracujeme jen se srovnatelnými typy textů, tj. s texty, které referují o proběhlých, probíhajících či očekávaných událostech a které přinášejí navazující komentáře k těmto událostem. Čtyři časová rozmezí, v nichž vznikly analyzované texty, umožňují oddělit od skutečných tendencí v jazyce situace, kdy došlo třeba jen k náhodnému výkyvu, např. vlivem mimořádné míry tematizace nějakého jevu v publicistice.⁵ Značný rozsah všech

¹ Viz např. lingvistické glosy M. Hrdličky (2012), F. Štichy (2012) nebo Z. Rusínové (2019).

² Počáteční fázi „elektronizace“ médií a její jazykové důsledky zachycuje už J. Bartošek (2002).

³ Dotyk s mluveným jazykem, který je důležitý i jako prostředek ke zvyšování atraktivity publicistického textu, se projevuje v užívání progresivních jazykových prvků, jako jsou univerbismy (*řidičák*, *řidičský průkaz*), expresivní výrazy (*očesat*, *snížit počet zaměstnanců*) a různé jiné jevy typické pro mluvený jazyk: věty se spojovacími výrazy typu *což*, *jenže*, *takže* nebo s dalšími významově neurčitými spojovacími výrazy komplexního charakteru typu *s tím*, *že* apod., např.: *Zástupci NHL to potvrdili zámořským médiím s tím, že vedení soutěže se nedohodlo na spolupráci s představiteli KHL* (tj. ‚s poukazem k tomu‘, ‚s posteskem na‘, nebo ‚se zadostiučiněním z toho‘?).

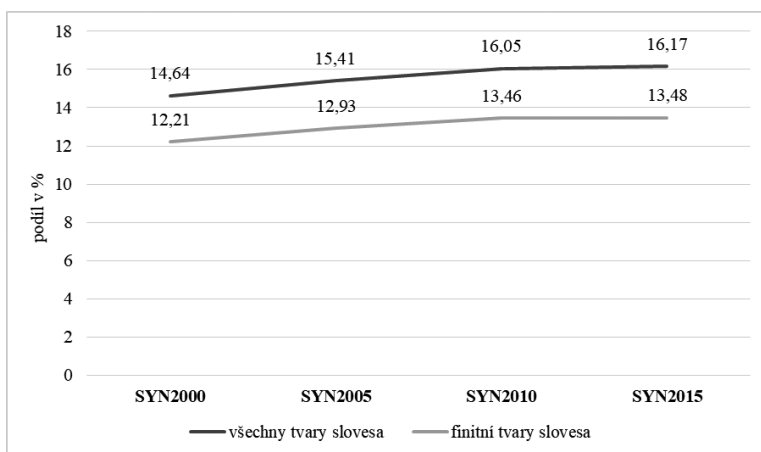
⁴ Korpus SYN2000 obsahuje téměř výlučně texty z let 1990–1999, korpus SYN2005 texty z let 2000–2004, korpus SYN2010 texty z let 2005–2009 a korpus SYN2015 texty z let 2010–2014.

⁵ Např. otevření našich zemí vůči Západu po r. 1989 mělo za následek přechodně vysokou míru přejímání potřebných sloves z angličtiny (některé ilustrace viz u Bláhy (2010)) – mj. tak byl na určitou

čtyř subkorpusech (počet slovních tvarů je v jednotlivých subkorpusech 40 906 388, 18 148 486, 20 784 255 a 10 091 777),⁶ stejně jako jednotný způsob jejich značkování přináší téměř jistotu, že zjištěná data budou statisticky signifikantní⁷ – zabýváme se totiž převážně gramatickými jevy s vysokou frekvencí.

2 Kontext

Čtyři srovnávané subkorpora, které obsahují žánrově i stylisticky stejnorodé texty, umožňují nastínit pozadí, na němž se odehrává fungování vidových forem v češtině. Z předpokladu, že vid může vstupovat i do složitých souvislostí vnitrotextových (viz např. preferování perfektiv při vyjadřování časové souslednosti; Galton, 1969, s. 4), vychází první krok naší analýzy, tj. zjištění, jaké tendence existují vůbec v četnosti výskytu vidových hodnot v textu. Sledujeme jednak podíl sloves jako slovního druhu⁸ na úhrnu všech slovních tvarů, jednak podíl verba finita (tj. tvarů slovesa, u nichž korpus uvádí údaj o kategorii osoby).

Graf 1: Podíl všech tvarů slovesa a finitních tvarů slovesa na úhrnu všech slovních tvarů.

dobu posílen fenomén obouvidovosti (podobný efekt měla přechodně vysoká frekvence slovesa *privatizovat*, které souborně označovalo způsoby ekonomické transformace českého hospodářství v 1. polovině 90. let 20. století).

⁶ Zjištěno dotazem: [tag="[NAPCVDJRJI].*"].

⁷ Signifikantnost je jinak u dat, která podávají obraz o stavu jednotlivých jazykových jevů, jimž se zde věnujeme, ověřitelná pomocí nástroje Calc.

⁸ Jinými slovními druhy, které jsou v určité míře schopny vyjadřovat vid, tj. deverbativními substantivy typu *cestující* a adjektivy typu *prošlý*, se v tomto příspěvku nezabýváme.

Jak ukazuje graf 1, v českých publicistických textech v posledních třech desetiletích poněkud přibýlo sloves, včetně jejich finitních tvarů.⁹ Tento růst frekvence slovesa, jenž je přinejmenším nepřehlédnutelný (už vzhledem k značnému objemu dat, z jejichž vyhodnocení tento fakt vyplynul), však nemá dokonale plynulý ráz – počínaje údajem založeným na subkorpusu SYN2010 se růst zmírňuje. Z toho vyvozujeme, že tendence k růstu podílu sloves na všech slovních tvarech v českých publicistických textech byla výraznější zhruba do r. 2004, tj. v době pokryté prvními dvěma subkorpusy (1990–2004). Již v této době je možné pozorovat výrazný efekt první fáze nástupu nových médií do veřejné komunikace v České republice.¹⁰ S tímto nástupem a jistě i se stále výraznějším zapojováním českých médií i české společnosti do nadnárodních (snad globálních) souvislostí potom může souviset i proměna způsobů, kterými publicistické texty hovoří na své čtenáře (ústup jazykové složky sdělení složce vizuální či audiovizuální, zvýšená míra „příběhovosti“, vůbec větší důraz na atraktivnost podání informací v duchu tzv. infotainmentu apod.).¹¹ Nárůst podílu sloves na úhrnu všech slovních tvarů je také rysem, který svědčí o sblížení jazyka publicistiky s jazykem mluveným, v němž je podíl sloves na textu ve srovnání s psaným jazykem vyšší (17,9 %; viz Šonková, 2008, s. 33).

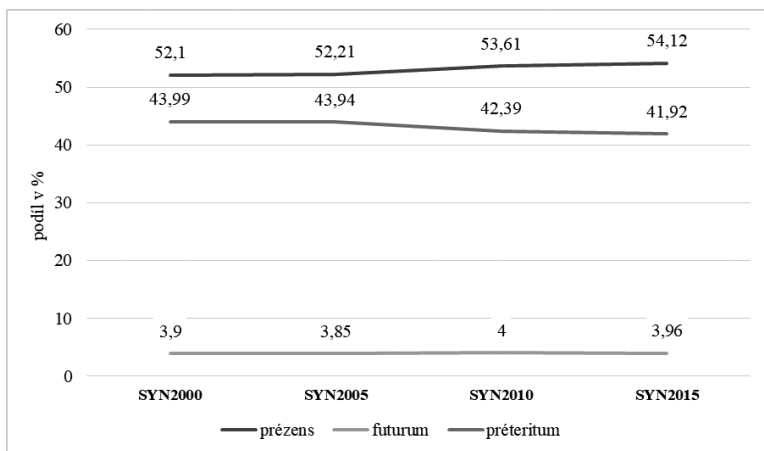
Vid se v češtině a v ostatních slovanských jazycích neodmyslitelně účastní vyjadřování časových významů – proto v rámci vystižení pozadí fungování kategorie vidu sledujeme i proměny v rozložení frekvence přezentu, préterita a futura v českých publicistických textech. K této sondě přistupujeme s vědomím, že korpus nezprostředkovává (přinejmenším ne ve snadno zpracovatelné formě) zdaleka vše, co je podstatou vztahu mezi videm a časem v češtině a co češtinu odlišuje od ostatních slovanských jazyků, včetně těch relativně blízkých, jako je např. polština. Myslíme především na různá (a vůbec ne vzácná) vybočení z pravidelného fungování vidových a časových forem, např. na přezens v transponovaném užití s významem „uzuálnosti, obvyklosti“ (typ *Každý měsíc vydělá tak třicet tisíc*), který se poměrně obvykle užívá i v publicistických textech.¹²

⁹ Absolutní hodnoty: subkorpus SYN2000 – 40 906 388 slovních tvarů, 5 990 465 tvarů sloves, 4 994 184 finitních tvarů sloves; SYN2005 – 18 148 486 slovních tvarů, 2 797 012 tvarů sloves, 2 346 157 finitních tvarů sloves; SYN2010 – 20 784 255 slovních tvarů, 3 335 109 tvarů sloves, 2 796 693 finitních tvarů sloves; SYN2015 – 10 091 777 slovních tvarů, 1 631 352 tvarů sloves, 1 360 175 finitních tvarů sloves.

¹⁰ Československo bylo k internetu připojeno v r. 1992, v r. 1996 byl spuštěn první katalogový vyhledávač Seznam.cz a po r. 2000 se internet rychle rozšířil do všech sfér společenského života – mj. vznikly internetové verze českých médií (viz Bednařík – Jiráček – Köpplová, 2011, s. 380). Od r. 2008 má svou českou verzi Facebook, YouTube aj.

¹¹ Povahu infotainmentu na příkladech z českých médií vystihuje D. Klimeš (2015).

¹² V ruštině a dalších jazycích ve východní polovině slovanského areálu (do značné míry i v polštině) je přezens perfektiv natolik spjat s časovou referencí, že je vyloučen z transponovaného užití ve významu „obyklosti, uzuálnosti“ typu českého *Kolik vyděláte za měsíc doopravdy?* V češtině v takových

Graf 2: Frekvence tvarů přítomného, minulého a budoucího času.

Tvary formálního přítomného (od perfekti i imperfekti) mají v publicistických textech, jak ukazuje graf 2, tendence frekvenčně růst, zatímco frekvence tvarů minulého klesá.¹³ I v tomto případě data ukazují, že se tyto tendence ve sledovaném období zhruba dvaceti pěti let projevovaly s různou intenzitou – zatímco údaje získané ze subkorpusů SYN2000 a SYN2005 vykazují posun velmi mírný, k plnému uplatnění tendence došlo opět až ve druhé polovině sledovaného časového rozmezí (tj. opět zhruba po r. 2004). Vzhledem k tomu, že mezi tvary přítomného převažují tvary vytvořené od imperfektivních sloves, tj. tvary referující k přítomnosti, lze snad tendenci k frekvenčnímu posilování formálního přítomného vyložit z úsilí novinářů a redaktorů vyjadřovat se „aktuálně“ ve všech smyslech tohoto vymezení.¹⁴ V nepřímé úměře

větech vystupují jak perfekti (vyděláte), tak imperfekti (vyděláváte), zatímco např. v ruštině je v podobných případech transponované užití přítomné formy vždy užití tvaru imperfekti, např. *Skol'ko vy zarabatyvajte v mesjac?* (veškeré ruské doklady v tomto článku čerpáme z Ruského národního korpusu (dále jen RNK)). O vztahu mezi videm a časem na slovanském východě viz blíže v pozn. 17.

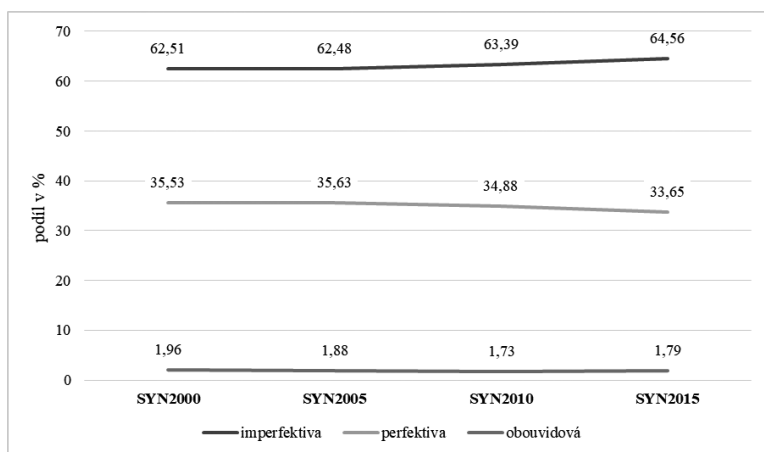
¹³ Absolutní hodnoty: subkorpus SYN2000 – 4 692 812 tvarů slovesa, u kterých byl uveden některý ze tří časů, z toho 2 445 187 tvarů přítomného, 183 096 tvarů budoucího, 2 064 529 tvarů minulého; SYN2005 – 2 228 868 tvarů (viz výše), 1 163 620 tvarů přítomného, 85 852 tvarů budoucího, 979 396 tvarů minulého; SYN2010 – 2 672 192 tvarů, 1 432 601 tvarů přítomného, 106 954 tvarů budoucího, 1 132 637 tvarů minulého; SYN2015 – 1 306 161 tvarů, 706 901 tvarů přítomného, 51 730 tvarů budoucího, 547 530 tvarů minulého. V tomto přehledu ani v grafu 2 nezohledňujeme případy, kdy byl údaj o čase nevyplněn (např. v subkorpusu SYN2015 to bylo 325 191 slovesných tvarů s určitelnou osobou).

¹⁴ Srov. už jen názvy zpravodajských a publicistických portálů a znění reklam na ně: Aktuálně.cz; *Stalo se – první dnešní zprávy a právě teď* – Novinky.cz; *Zprávy z celého světa aktuálně přímo k vám* – Blesk.cz apod.

k tomu pak ubývá préterita jako času, který již ze své podstaty schopnost referovat „aktuálně“ nemá. Frekvence futura (tj. analytických tvarů typu *budu kupovat*) je po celé sledované období spíše stabilní, byť i u futura můžeme pozorovat, že jeho frekvence v textech velmi nevýrazně roste. Všechny zmíněné tendence naznačují, že role vidu jako důležitého faktoru při vyjadřování časových rozměrů v češtině neslábne – naopak, už jen v důsledku vyšší frekvence prézentu v publicistických textech přibývá příležitostí, aby se vid jako kategorie projevil (srov. *kupuji – koupím*).¹⁵

3 Inventář sloves

Velmi podstatným parametrem, který vystihuje pohyb uvnitř kategorie vidu v češtině, je jistě statistický poměr slovních tvarů imperfektiv, perfektiv a obouvidových sloves v textech. Díky jednotnému značkování všech subkorpusů vygenerovaných z osmé verze korpusu SYN (SYN v8; i pokud jde o vid) bylo možno získat o tomto poměru vidových forem dosti přesvědčivý obraz.

Graf 3: Podíl slovních tvarů imperfektiv, perfektiv a obouvidových sloves.

¹⁵ Préteritum, jehož výskyt v publicistických textech frekvenčně slábne, je v češtině vzhledem k vidu indiferentní – ne však např. v ruštině, kde je poměr mezi perfektivy a imperfektivy v préteritu asymetrickější než v češtině (v důsledku faktu, že výběr perfektiva v ruštině podléhá ve větší míře distribučním pravidlům (viz dále v pozn. 17). Naše sonda do ruských publicistických textů, provedená v RNK (bližší též v pozn. 17), ukázala, že imperfektiva byla v ruských publicistických textech zastoupena ve 40,04 % tvarů préterita, zatímco perfektiva měla na celkovém úhrnu préterit v ruštině podíl 59,96 %. Při srovnání se stavem v češtině (viz níže graf 5) se ukazuje, že perfektiva mají v českém préteritu o 2–4 % nižší zastoupení než v préteritu ruském.

Frekvence imperfektiv typu *dělat, potřebovat, pracovat, vysvětlovat, žít* (bereme v úvahu všechny tvary slovesa, tj. nejen finitní) v českých publicistických textech, jak ukazuje graf 3, vzrůstá, zatímco frekvence všech tvarů perfektiv typu *dát, nechat, říci, skončit, uvést* klesá.¹⁶ Také zde můžeme konstatovat, že se tento proces stal výraznějším zhruba po r. 2004. Příčinu posilování imperfektiv vidíme v ekonomizaci jazyka – imperfektiva mají na rozdíl od perfektiv kompletní tříčlenný inventář časů (prézens, préteritum, analytické futurum) a flektivní typ *kupovat*, který má v češtině u sloves nejvyšší produktivitu (Bláha, 2010) a ke kterému spadá velká část imperfektivních sloves, se vyznačuje poměrně pravidelným morfematickým inventářem (např. *book-u-j-ø-u, book-u-j-e-š, book-u-j-e-ø, book-ov-a-l-ø* aj.). Formanty tohoto flektivního typu navíc nezpůsobují alternace ve finále tvarotvorné báze (na rozdíl od nejfrekventovanějšího flektivního typu v češtině, tj. *prosí*; srov. **boočit* a obvyklé *bookovat*). Vedle faktorů systémových působí na frekvenční posilování imperfektiv v publicistických textech snad i tlak mluveného jazyka, v němž imperfektiva převládají nad perfektivy velmi výrazně (vyskytují se v 77,6 % všech užití slovesa v textech; Šonková, 2008, s. 133).¹⁷ Příčinou vyšší frekvence imperfektiv v mluveném jazyce, a zprostředkovaně i v dnešních publicistických textech, může být kromě zmíněné ekonomičnosti na úrovni gramatické (naplňování systému prézens – préteritum – futurum) snad i ekonomičnost na úrovni lexikálně-sémantické.¹⁸

¹⁶ Absolutní hodnoty: subkorpus SYN2000 – 5 990 465 tvarů slovesa (s jakoukoli gramatickou charakteristikou), 2 128 460 perfektiv, 3 744 754 imperfektiv; SYN2005 – 2 797 012 tvarů slovesa, 996 554 perfektiv, 1 747 696 imperfektiv; SYN2010 – 3 335 109 tvarů slovesa, 1 163 222 perfektiv, 2 114 248 imperfektiv; SYN2015 – 1 631 352 tvarů slovesa, 549 014 perfektiv, 1 053 138 imperfektiv.

¹⁷ Prohlubování statistické asymetrie mezi imperfektivy a perfektivy v textech je rysem, který češtinu vzdaluje např. od ruštiny. Podle našich měření provedených na materiálu slovesných tvarů vztahujících se k 1 000 nejfrekventovanějších slovesných lemmat v ruských publicistických textech (zdrojem byl i zde RNK) je poměr imperfektiv a perfektiv v ruštině symetričtější (57,92 % vs. 41,11 %). V pozadí této větší symetrie ruského vidového systému je těsnější vzájemná provázanost vidu a času v ruštině a vůbec na slovanském východě, kterou jako „východní typ vidového systému“ v kontrastu se „západním typem“ popsal S. M. Dickey (2000). Zatímco v „západním typu vidového systému“, tj. ve vidovém systému češtiny, slovenštiny, lužických srbštin a slovinštiny, je základním sémantickým rysem perfektiv jen „celost“ (*totality*), ve „východním typu vidového systému“, tj. ve východoslovanských jazycích a dále v bulharštině a makedonštině, k „celosti“ přistupuje ještě „časová určenost“ (*temporal definiteness*). Tento fakt pak na slovanském východě vede i ve tvarech préterita k důsledné volbě perfektiva a imperfektiva v určitých kontextech, srov. např. ruské *V senjach razdalsja jeho golos* (s perfektivem; RNK) a český ekvivalent *V chodbě zazněl jeho hlas* nebo *V chodbě se rozléhal jeho hlas* (s možností volby mezi perfektivem a imperfektivem; české ekvivalenty doplňujeme podle vlastní jazykové zkušenosti).

¹⁸ Imperfektivum jako nepříznakový člen opozice pojmenovává děj nebo stav poněkud neurčitěji (zatímco perfektivum je „přesnější“ v tom, že pojmenovává nějakou vnitřní mez) – to koreluje s obecně větší sémantickou vágností mluveného jazyka.

Frekvence obouvidových sloves typu *dokázat*, *informovat*, *jmenovat*, *konstatovat*, *věnovat* klesá¹⁹ – tím se potvrzují výsledky staršího výzkumu V. Jindry (2008). Obouvidová slovesa, jak se zdá, představují v češtině kategorii okrajovou nejen ve statistickém smyslu, ale i ve smyslu systémovém (jde vlastně svým způsobem o „defektní“ skupinu sloves, která vznikají nejčastěji při morfologické adaptaci cizích sloves do češtiny).²⁰ Tezi o „defektnosti“ obouvidových sloves v češtině podle našeho soudu potvrzuje i zjištění J. Chromého (2014), že uživatelé češtiny mají sklon interpretovat obouvidová slovesa ve tvaru přítomného jako imperfektivní, zatímco ve tvaru minulého je interpretují jako perfektiva – interpretace vidového významu se děje podle zvolené časové formy. U vidově vyhraněných sloves, tj. u imperfektiv a perfektiv, se naopak časová reference (v přítomném) odvíjí od vidové hodnoty, nebo přímo vidová hodnota (u analytického futura) určuje možnost volby časové formy. K vidové určitosti směřují, jak ukázal L. Veselý (2011) na případě slovesa *soustředit se*, také obouvidová (či vidově kolísající) slovesa domácího původu – fakt, že sloveso *soustředit se* je stále častěji užíváno jako imperfektivum, spojujeme s výše uvedenou tendencí k posilování imperfektiv jako kategorie v češtině.

Ne všechny sémantické třídy imperfektiv však v češtině frekvenčně posilují – jak jsme ukázali jinde (Bláha, 2019), tendenci ustupovat mají v současné češtině iterativa typu *psávat*,²¹ která mohou z hlediska ekonomičnosti jazykového systému

¹⁹ Absolutní hodnoty: SYN2000 – 117 137 slovních tvarů obouvidových sloves; SYN2005 – 52 702; SYN2010 – 57 603; SYN2015 – 29 187. Klesá i frekvence jednotlivých obouvidových lemmat, včetně těch nejfrekventovanějších: frekvence lemmatu *informovat* klesá při srovnání subkorpusů SYN2000 a SYN2015 z 0,14% podílu na všech slovesných tvarech v daném subkorpusu na podíl 0,1%, u slovesa *věnovat* je patrný pokles z 0,13% podílu na 0,12% podíl, u slovesa *konstatovat* z 0,12% podílu na 0,06% podíl a u slovesa *jmenovat* z 0,09% na 0,07% podíl. Výjimkou je vůbec nejfrekventovanější obouvidové sloveso *dokázat*, které ve sledovaném období frekvenčně posílilo (z 0,23% podílu na všech slovesných tvarech v daném subkorpusu na podíl 0,27%).

²⁰ Obouvidová slovesa jsou (ještě ve větší míře než v češtině) okrajovou skupinou sloves také v ruštině – vyhodnotíme-li z tohoto hlediska 1 000 nejčastějších slovesných lemmat v ruských publicistických textech, zjistíme, že obouvidových lemmat je mezi nimi pouze 14 (tvoří pak jen 0,97 % slovních tvarů vztahujících se k 1 000 nejčastějším lemmatům). Způsob, kterým ruština obouvidovost jako „defektní“ rys přejatých sloves odstraňuje, je však jiný než v češtině – ruština, podobně jako polština, tato slovesa často perfektivizuje prefixem (rus. *zadeklarirovat'*, pol. *zaakceptować*), tj. postupuje v zásadě aglutinačním způsobem, zatímco čeština obouvidová slovesa, jak se zdá (viz výklad J. Chromého, 2014), nepřefiguje, ale jen „vidově konkretizuje“ v kontextu časové formy (hraje-li při sémantické interpretaci formy podstatnou roli kontext, jde snad o typologický rys izolační). Kontext hraje při sémantické interpretaci formy určitou roli, byť ne úplně stejným způsobem, i u jiných progresivních jednotek v češtině, např. v případě univerbií, které lze často sémanticky interpretovat až na základě kontextu (*osobák* – ‚osobní vlak‘, ‚osobní auto‘, ‚osobní rekord‘).

²¹ Iterativa typu *psávat* jsou skupinou sloves, která v češtině – jak ukazují korpusová data – z hlediska absolutní frekvence v textech sice (jako celek) neustupují, ale jejich inventář má tendenci se spíše ochuzovat (viz Bláha, 2019). V korpusu SYN2015 (texty z let 2010–2014) jsme identifikovali 414 iterativních lemmat proti 475 lemmatům, která zjistil F. Ešvan v korpusu SYN2000 (tj. v textech

působit „defektně“ v poněkud jiném smyslu než slovesa obouvidová (jimž se ale podobají v tom, že i zde, v případě iterativ, jde jen o nepočetnou, okrajovou skupinu sloves). Iterativa, jak známo, nejsou schopna, ač jsou to imperfektivní slovesa, referovat k přítomnému okamžiku (**Právě teď ti psávám*) a značně nesymetricky ob-
sazují časové paradigma – jsou frekventovaná v préteritu a přítomtu (neaktuálním), ale téměř nevystupují ve futurum. Představují spíše exkluzivní inventář vidového systému, navíc lehce nahraditelný neexkluzivními jazykovými prostředky, tj. neiterativním imperfektivem, jehož sémantika ostatně iterativní interpretaci nevylučuje (srov. *Psával jí – Často jí psal*).²²

K podstatným výsledkům jsme došli i při sledování vývojových tendencí u přefigovaných sloves (typu *očekávat, počítat, pomoci, rozhodnout, začít*). Z každého ze čtyř časově vymezených subkorpusů s publicistickými texty jsme vygenerovali úplné seznamy slovesných lemmat a v těchto seznamech jsme pak ručně označovali lemmata, v nichž se vyskytuje některý z dvaceti vidových²³ prefixů definovaných v monografii F. Esvana (2007, s. 33 a 39),²⁴ včetně jejich variant, tj. *do-/dů-, na-, nad(e)-, o-, ob(e)-, od(e)-, po-/pů-,²⁵ pod(e)-, pro-, pře-, před(e)-, při-, roz(e)-, s(e)-, u-, v(e)-, vy-, vz(e)-, z(e)-* a *za-*. Při rozhodování, zda se v konkrétních proble-

---

z 90. let 20. století), přičemž se, jak soudíme, poněkud zvýrazňuje frekvenční rozdíl mezi omezenou skupinou nejfrekventovanějších iterativ (*bývat, mívat* aj.) a zbytkem, resp. velkou většinou iterativ, která v korpusu často vystupují jen jako hapax legomena.

²² Význam iterativ, frekventovaných zvláště v českých textech ze sklonku 19. století, mohl být i symbolický – iterativa typu *básnívat, drmolívat, hlaholívat, klopýtávat, nenávidívat, obdivovávat, odcházívat, pékávati, stonávati, vyhlížívat* aj. představovala (ač se tento typ sloves ve většině slovanských jazyků vlastně nevyskytuje!) „typicky slovanský“ vyjadřovací prostředek, který češtinu odlišoval od konkurující němčiny. Také ústup iterativ typu *psávat* v současné češtině má typologické souvislosti – mizí silně syntetická, morfematically komplexnější forma (*ps-a-v-a-l-ø*), kterou nahrazuje forma jednodušší, „izolačně“ doplněná dalším slovem, jež vyjadřuje opakovanost děje (*čast-o ps-a-l-ø*).

²³ Termínem *vidový* míníme „schopný měnit vid“ (za současné modifikace lexikální sémantiky). Ve shodě s M. Komárkem (1984) nevěříme, že existují *čisté vidové* prefixy, které by měnily pouze vid, avšak ne lexikální sémantiku slovesa (ačkoli „náběhy“ k čisté vidovým prefixům ve vývoji češtiny nevylučujeme; srov. Šlosar, 1986, s. 339).

²⁴ Podle F. Esvana (2007, s. 33) jsou vidové prefixy „[...] charakterizovány tím, že po prefixaci se základové sloveso vždy perfektivizuje. Základové sloveso imperfektivní se tedy stane perfektivním (*jít* ned. > *přijít* dok.) a perfektivní zůstane perfektivním (*pustit* dok. > *opustit* dok.). Z těchto přefigovaných perfektivních sloves lze pak vytvořit sekundární imperfektiva (*přijít* dok. > *přicházet* ned. a *opustit* dok. > *opouštět* ned.).“

²⁵ Určité drobné zkreslení může v korpusu znamenat lemmatizace imperfektivních sloves jako *pocestovat, pofrčet, pokvést* (v rovině slovních tvarů jde totiž často ne o samostatná slovesa, ale o syntetická imperfektivní futura na *po-* ke slovesům typu *cestovat, frčet, kvést*). Protože je však syntetické imperfektivní futurum typu *pocestují* u těchto sloves jen fakultativní (zvýrazňuje přítomnost sémantického rysu „lineárního pohybu“; srov. *Z Prahy do Brna už pocestuje sám – Bude cestovat po celé Evropě*), započítáváme lemmata tohoto typu, beztak spíš nepočetná, mezi přefigovaná imperfektivní slovesa.

matičtějších případech jedná o sloveso prefigované, či nikoli, jsme se řídili slovníkem E. Slavičkové (1975), který morfematickou segmentaci dovádí až k nejzazší synchronně přijatelné mezi (ibid., s. 37).

Za prefigovaná tedy pokládáme (a ve frekvenčních seznamech označujeme) slovesa jako *domnívat se, důvěřovat, obchodovat, octnout se, odít, opáčit, osobovat, podnikat, polohovat, ponouknout, pořádat, pospíšet si, postřehnout, prorokovat, provozovat, působit, rozumět, shromáždit, schůzovat, skloňovat, skomírat, smeknout, sprchnout, stěžovat si, sundat, svědčit, vděčit, vníkat, vnímat, vnukat, vymánit, vzdorovat, vzít, zdát se, zdobit, zdrhat, zout, zpěčovat, zpívat, zrazovat* nebo *zvednout*.²⁶

Vylučujeme naopak, opět ve shodě se slovníkem E. Slavičkové (1975), ta slovesa, která lze jako prefigovaná definovat pouze z diachronního hlediska, např. *doufat* (< staročeské *do-úfati*), *navštívit* (< *na-vščieviti*; kořen je v praslovanském **věstь* ‚zpráva‘), *spasit* (< *s-pasiti* s vazbou na *pásti*), *strkat* (< *s-trkati* úzce příbuzné se slovesem *trkati*) nebo *získat* (< *z-ískati*, v praslovánštině **jъz-ískati*) apod. (čerpáme ze slovníku J. Rejzka (2001)), a mnoho dalších sloves, ať už byla v minulosti vytvořena prefixací, nebo nikoli.²⁷ Podobně vylučujeme i slovesa cizího původu, jejichž počáteční grafémické sekvence připomínají české vidové prefixy²⁸ (někdy obsahují prefix cizojazyčný, geneticky spřízněný s českým protějškem, např. *provokovat*).

Analýza zastoupení prefigovaných a neprefigovaných sloves v časově vymezených subkorpusech vychází z grafu 4.

Ukazuje se, že zastoupení prefigovaných sloves v českých publicistických textech z let 1990–2014 celkově klesá – výraznější je tato tendence, jak je vidět z grafu 4, u perfektiv,²⁹ u nichž se v poslední části sledovaného časového rozmezí ještě poněkud zintenzivnila, méně výrazná je pak u imperfektiv.³⁰ U obouvidových

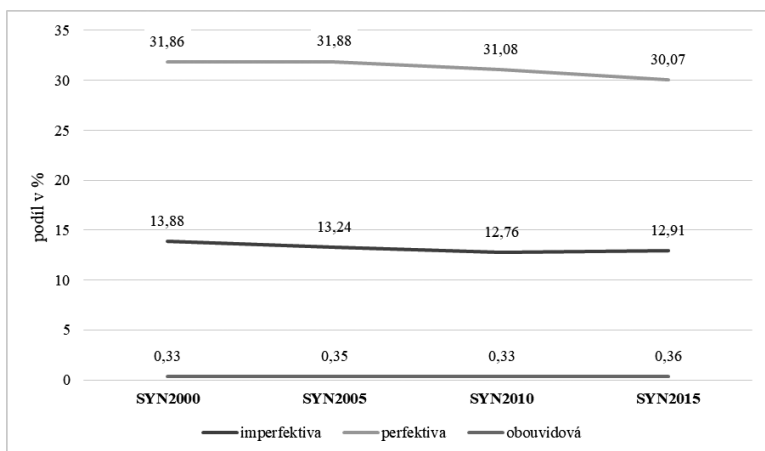
²⁶ Uvědomujeme si, že pojetí E. Slavičkové (1975) je velmi velkorysé, pokud jde o možnosti synchronní interpretace prefigovanosti některých sloves (např. *skomírat*), a že se v našem výběru setkávají slovesa, jejichž prefix se ve struktuře konkrétních sloves ocitl za různých slovotvorných okolností a v různých dobách (srov. např. *shlédnout* a *shromáždit*). Přesto pokládáme za správné, méně spekulativní a vůbec bezpečnější, když se pojetí prefigovanosti slovesa spíše rozšíří (než naopak).

²⁷ Např. *obětovat, okřívát, orat, postit se, přít se, půjčit, skýtat, snoubit, spěchat, spolčovat, umět, vracet, vtípkovat, zahrádkářit, zdít, zdráhat se, zelenat, zet, zírat, zívát, zlobit, značit, znamenat, znát, znít, zoufat, zrát, zvát*.

²⁸ Jde o slovesa jako *dokumentovat, dominovat, dopovat, navigovat, optimalizovat, ordinovat, organizovat, politizovat, problematizovat, profilovat, profitovat, prognózovat, programovat, projektovat, proklamovat, prosperovat, protestovat, protežovat* apod.

²⁹ Absolutní hodnoty: SYN2000 – 5 990 465 všech tvarů slovesa, 1 908 830 prefigovaných perfektiv; SYN2005 – 2 797 012 všech tvarů slovesa, 891 922 prefigovaných perfektiv; SYN2010 – 3 335 109, 1 036 465; SYN2015 – 1 631 352, 490 514.

³⁰ Absolutní hodnoty (celkový počet tvarů slovesa uvádíme výše v poznámce 29): SYN2000 – 831 552 prefigovaných imperfektiv; SYN2005 – 370 223 prefigovaných imperfektiv; SYN2010 – 425 680; SYN2015 – 210 569.

Graf 4: Zastoupení prefigovaných sloves mezi imperfektivy, perfektivy a obouvidovými slovesy.

sloves³¹ jsme zaznamenali drobné kolísání se subtilním vzestupem prefigovaných sloves v závěru sledovaného časového rozmezí.

Mírnou tendenci ke snižování frekvence prefigovaných sloves³² v textech interpretujeme jako další důsledek sblížování mluveného jazyka s psaným jazykem publicistiky. Jak ukazuje již srovnání seznamů 1 000 nejfrekventovanějších slov ve frekvenčním slovníku psané češtiny (Čermák – Křen et al., 2004) a mluvené češtiny (Čermák et al., 2007), provedené podle kritérií morfemického slovníku E. Slavičkové (1975), jsou slovesa bez prefixu v mluveném jazyce o něco častější než slovesa s prefixem – mezi 1 000 nejfrekventovanějšími slovy v psané češtině je celkem 166 sloves (z toho 96 prefigovaných, tj. 57,83 %), zatímco mezi 1 000 nejfrekventovanějšími slovy v mluvené češtině je celkem 217 sloves (z toho 112 prefigovaných, tj. 51,61 %). Nižší zastoupení prefigovaných sloves v mluvené češtině je

³¹ Absolutní hodnoty (celkový počet tvarů slovesa uvádíme výše v poznámce 29): SYN2000 – 19 651 prefigovaných obouvidových sloves; SYN2005 – 9 891 prefigovaných obouvidových sloves; SYN2010 – 10 949; SYN2015 – 5 871.

³² Tendence ke snižování frekvence prefigovaných sloves v publicistických textech je jen zdánlivě v rozporu s naším starším zjištěním (Bláha, 2010), že v souboru 830 slovesných neologismů uvedených v dvoudílném slovníku O. Martincové et al. (1998; 2004) jsou v poměrně vysoké míře zastoupena právě slovesa prefigovaná – byla v 39,73 % všech slovesných hesel v prvním svazku slovníku neologismů a v 41,54 % všech slovesných hesel ve svazku druhém. V našem starším článku jsme však popisovali jen situaci mezi neologismy, tj. na periferii slovní zásoby, z níž málokterá jednotka pronikla postupem času do centra. Navíc šlo často o slovesné přejímky, které bylo potřeba pomocí prefixu vidově „vyhranit“, zatímco v materiálu z našich subkorpusů naprosto převládají slovesa původu domácího.

důsledkem větší sémantické neurčitosti (a situační a kontextové zakotvenosti) mluveného jazyka.

Sbližování mluveného jazyka s jazykem psané publicistiky, které dáváme do příčinného vztahu s proměnami inventáře a fungování vidových forem v češtině, se projevuje i v proměnách frekvence jiných jazykových jevů, jako je užívání fázového slovesa *začít*, které má i určitý potenciál nahrazovat slovesný prefix, srov. *rozplakat se – začít plakat*. Podíl tvarů slovesa *začít* na úhrnu všech tvarů sloves v našich subkorpusech mírně stoupá – z podílu 0,51 % v subkorpusu SYN2000 přes podíl 0,57 % v subkorpusu SYN2005 až k podílu 0,62 % shodně v subkorpusech SYN2010 a SYN2015.³³

Pozvolný pokles frekvence prefigovaných sloves v textech má také své typologické souvislosti – morfematická komplexnost slovesa, a tedy i míra syntetičnosti při ztvárňování jazykových obsahů (syntetičnost je rysem jazyků s flektivní nebo aglutinační dominantou) se tím poněkud snižuje. To pak koreluje s některými tendencemi ve struktuře češtiny, které směřují k naplňování podstaty izolačního jazykového typu – např. s tendencí k formálnímu obsazování pozic subjektu (s dominujícím nominativem jako signálem „subjektovosti“), predikátu (s verbem finitem) a objektu (se silně preferovaným akuzativem) v české větě, viz např. výklady J. Zubatého (1901) nebo N. Savického (2005).³⁴

V této souvislosti je vhodné upozornit na fakt, že v analyzovaných publicistických textech postupem času mírně roste frekvence nominativu osobních zájmen (*já, ty, on* atd.), která typicky vystupují v syntaktické funkci subjektu. Podíl osobních zájmen na všech slovních tvarech v daném subkorpusu se vyvíjí z podílu 0,08 % v subkorpusu SYN2000 k podílu 0,1 % v subkorpusu SYN2005 a přes podíl 0,12 % v subkorpusu SYN2010 až k podílu 0,13 % v subkorpusu SYN2015.³⁵ Příčiny vyšší frekvence osobních zájmen ve tvaru nominativu v novějších textech mohou být jistě stylistické a textověkompoziční (vyšší frekvence citací přímé řeči v textech, častější zařazování žánru interview apod.), ale v úvahu připadá i prostý průnik mluveného způsobu vyjadřování s redundantním subjektem do psaného jazyka (srov. spíše „psané“ *Chtěl bych říct* vs. „mluvené“ *Já bix xtěl říct*).

³³ Absolutní hodnoty (celkový počet slovních tvarů v jednotlivých subkorpusech viz v pozn. 9): SYN2000 – 30 613 tvarů vztahujících se k lemmatu *začít*; SYN2005 – 15 973; SYN2010 – 20 517; SYN2015 – 10 167.

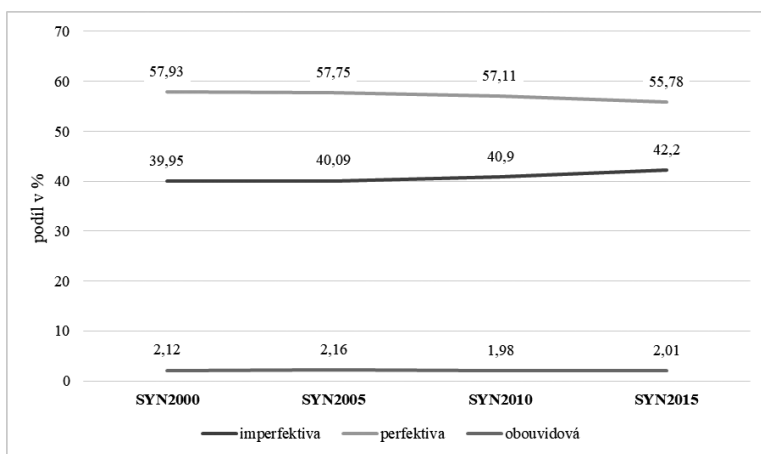
³⁴ Zde se opět nabízí srovnání s ruštinou, která se po stránce nakládání se slovesem a s kategorií vidu ubírá jiným směrem než čeština – z naší sondy do 1 000 nejfrekventovanějších sloves v ruských publicistických textech vyplynulo, že prefigovaných je 57 % slovních tvarů vztahujících se k nejfrekventovanějším ruským slovesům (míra prefigovanosti sloves je tedy v ruštině asi o 10–15 % vyšší než v češtině).

³⁵ Dotaz [tag="PP.1.*"]. Absolutní hodnoty: SYN2000 – 33 168 tvarů osobních zájmen v nominativu; SYN2005 – 18 011; SYN2010 – 25 737; SYN2015 – 12 843.

Klesající zastoupení prefigovaných sloves v češtině může mít i další syntaktické souvislosti – právě prefigovaná slovesa mívají častěji než slovesa neprefigovaná obligátní objekt ve tvaru akuzativu (Jirsová, 1979, s. 3–4), srov. *Čti! – Přečti to!* (nikoli jen **Přečti!* bez dalšího doplnění), protože sémantika akuzativu („zásah dějem“) vyhovuje významovým odstínům, které mají slovesa prefigovaná ve srovnání s jejich neprefigovanými protějšky. Pokud tedy v českých textech poněkud ubývá prefigovaných sloves, úměrně k tomu klesá i počet „příležitostí“ pro uplatnění tohoto typu objektového akuzativu.³⁶

4 Vid ve vztahu k vybraným gramatickým kategoriím

Obecná tendence k mírnému zvyšování frekvence imperfektivních sloves v českých textech se v našem materiálu projevila přirozeně všude tam, kde je umožněno relativně volné střídání imperfektiv a perfektiv bez gramatického omezení, tj. např. v préteritu.

Graf 5: Imperfektiva a perfektiva ve tvaru préterita.

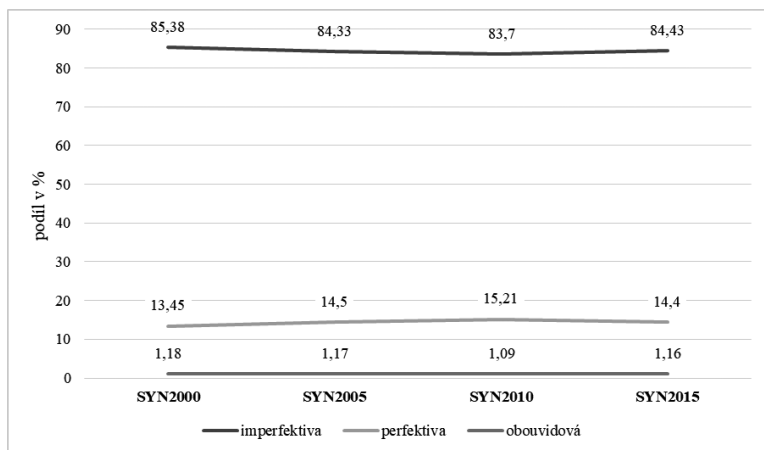
Graf 5 ukazuje, že v českém préteritu se protiklad imperfektiv a perfektiv přirozeně stírá, a navíc zde zřejmě působí tendence, kterou J. Chromý (2014) popisuje v sou-

³⁶ Tuto zřejmě dosti subtilní tendenci však výrazně vyrovnává (či vůbec anuluje) známá tendence k nahrazování objektového genitivu, dativu či lokálu v češtině akuzativem, srov. např. starší vazbu *Užít si léta* – progresivní *Užít si léto*; starší vazbu *Diskutovat o problému* – progresivní *Diskutovat problém* apod.

vislosti s interpretací obouvidových sloves, tj. tendence vykládat jakýkoli děj či stav vyjádřený v préteritu jako „perfektivní“ (nebo „celostní“ v terminologii S. M. Dickeyho (2000); viz pozn. 17). Imperfektiva jsou v préteritu podporována snad i z hlediska stylistického či textově kompozičního – publicistika je i přes určité obvyklé výkyvy popisná, pravidelně líčí pozadí určitých událostí a ve většině svých žánrů usiluje o objektivitu. To by mohlo vést i k vyšší frekvenci tzv. podkladových dějových prvků (Nekula, 1995), které jsou v textech typicky vyjadřovány právě prostřednictvím imperfektivních sloves.

V kategoriích, v nichž je distribuce perfektiv a imperfektiv limitována gramatickými nároky jen mírně, se obecný nárůst frekvence imperfektiv v textech prakticky neprojevil – v analytickém pasivu zůstává poměr mezi perfektivou a imperfektivou stabilní (perfektiva velmi výrazně převažují), stejně tak se nemění poměr mezi perfektivou a imperfektivou v imperativu (v jeho negované formě stabilně převažují imperfektiva).

Poněkud jiný obraz pak poskytuje vývoj poměru mezi perfektivou a imperfektivou tam, kde je volba vidové formy limitována nároky gramatiky velmi striktně, tj. např. v přítomnosti.

Graf 6: Imperfektiva a perfekta ve tvaru (formálního) přítomnosti.

V tomto případě u imperfektiv pozorujeme naopak mírnou tendenci ke slábnutí, zatímco perfekta frekvenčně mírně posilují – obojí se, jak ukazuje graf 6, děje nikoli plynule, ale s drobným výkyvem patrným v hodnotě získané ze subkorpusu SYN2010. Obě tendence, svou povahou spíše málo nápadné, mají podle našeho soudu svůj zdroj v nuancích vnitřních proměn publicistiky, která se zřejmě o něco

výrazněji, než tomu bylo dříve, snaží prognózovat budoucí vývoj událostí – zřejmě též na pozadí celkového „zvědečťování“ kulturní atmosféry euroamerického světa,³⁷ které k různým prognózám poskytuje podněty, sebevědomí i materiál. Jako jazykový výraz prognózování dobře slouží právě prezens perfektiv se svou referencí k budoucím dějům a stavům (srov. též velmi mírný nárůst frekvence analytického futura v novějších publicistických textech; viz výše v oddílu 2). Vedle toho se prezens perfektiv v českých publicistických textech často vyskytuje také v transponovaném užití s významem „uzuálnosti, obvyklosti“ (ve větách typu *Čtyřicetiletý kantor si totiž v Česku měsíčně vydělá v průměru 27 000 korun*).

5 Závěr

Analýza subkorpusů publicistických textů z let 1990–2014 (celostátní deníky Hospodářské noviny, Lidové noviny, Mladá fronta DNES a Právo) prokázala, že v inventáři a fungování vidových forem v češtině probíhají pozorovatelné vývojové procesy. V publicistických textech obecně narůstá frekvence sloves, včetně jejich finitních forem. Frekvenčně posiluje prezens, v němž vidový protiklad hraje tradičně zásadní roli při rozlišování časové reference sloves, frekvence préterita klesá. Vidový protiklad imperfektiv a perfektiv se postupně stává ještě asymetričtější (ve prospěch nepříznakového členu opozice, tj. imperfektiv), zatímco frekvence obouvidových sloves klesá. Sestupnou tendenci má také výskyt perfektiv a imperfektiv s některým z dvaceti tzv. vidových prefixů – v textech přibývá sloves bez prefixu. Tyto tendence hodnotíme jako systémové, někdy i typologicky relevantní, protože ve své podstatě znamenají posilování izolačního typologického momentu v češtině na úkor momentu flektivního, resp. aglutinačního – snižuje se morfematická komplexita slovesa, tj. jeho syntetický charakter, mírně roste účast kontextu na vyjadřování obecné povahy slovesného děje (v textech např. vzrůstá frekvence fázového slovesa *začít*). Stimulem těchto tendencí, jejichž podstatná část se ještě zintenzivnila zhruba po r. 2004, je podle našeho názoru sbližování jazyka publicistiky s jazykem mluveným, které se děje v důsledku masového užívání nových médií a zřejmě i v důsledku proměn norem veřejné komunikace.

LITERATURA

BARTOŠEK, Jaroslav (2002): Tlak profese – specifický faktor ovlivňující jazyk žurnalistiky. *Naše řeč*, 85(2), s. 68–78.

³⁷ A. Veselý (2004, s. 444) v souvislosti s mimořádnou dynamikou procesů souvisejících s věděním, učením a managementem obojího (též s aplikací vědění: plánováním a predikováním) v současném světě píše přímo o tzv. společnosti intenzivních vědomostních procesů.

- BEDNAŘÍK, Petr – JIRÁK, Jan – KÖPPOVÁ, Barbara (2011): *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. Praha: Grada.
- BLÁHA, Ondřej (2010): Slovesné neologismy v češtině. *Bohemica Olomucensia*, 2(3), s. 11–16.
- BLÁHA, Ondřej (2019): Iterativa typu bývát, dělávat, chodívat v současné češtině. *Korpus – gramatika – axiologie*, 19, s. 3–14.
- CALC: *Calc: Korpusová kalkulačka* [online] (2020). Praha: Ústav Českého národního korpusu. Cit. 4. 1. 2020. <<https://www.korpus.cz/calc/>>.
- ČERMÁK, František et al. (2007): *Frekvenční slovník mluvené češtiny*. Praha: Karolinum.
- ČERMÁK, František – KŘEN, Michal et al. (2004): *Frekvenční slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- DICKEY, Stephen M. (2000): *Parameters of Slavic Aspect: A Cognitive Approach*. Stanford, CA: CSLI Publications.
- ESVAN, François (2007): *Vidová morfologie českého slovesa*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny – Ústav Českého národního korpusu.
- GALTON, Herbert (1969): Slovesný vid a čas. *Slovo a slovesnost*, 30(1), s. 1–10.
- HRDLÍČKA, Milan (2012): No nekup to! *Bohemistika*, 12(3), s. 233–234.
- CHROMÝ, Jan (2014): Impact of tense on the interpretation of bi-aspectual verbs in Czech. *Studie z aplikované lingvistiky*, 5(2), s. 87–97.
- JINDRA, Vojtěch (2008): Vývojová dynamika obouvidových sloves cizího původu na základě korpusových dat. *Slovo a slovesnost*, 69(3), s. 192–210.
- JIRSOVÁ, Anna (1979): Prefixace sloves a slovesná vazba. *Naše řeč*, 62(1), s. 1–7.
- KLIMEŠ, David (2015): *Jak zábavné je informovat: Infotainment čili infozábava v teorii, praxi a českém kontextu*. Praha: Karolinum.
- KOMÁREK, Miroslav (1984): Prefixace a slovesný vid (K prefixům prostě vidovým a subsumpci). *Slovo a slovesnost*, 45(4), s. 257–267.
- MARTINCOVÁ, Olga et al. (1998): *Nová slova v češtině: Slovník neologizmů*. Praha: Academia.
- MARTINCOVÁ, Olga et al. (2004): *Nová slova v češtině 2: Slovník neologizmů*. Praha: Academia.
- NEKULA, Marek (1995): Textové funkce německého členu a českého vidu. In: Petr Karlík – Jana Pleskalová – Zdenka Rusínová (eds.), *Pocta Dušanovi Šlosarovi: Sborník k 65. narozeninám*. Boskovice: Albert, s. 213–222.
- REJZEK, Jiří (2001): *Český etymologický slovník* [vydání 1.]. Voznice: Leda.
- RNK: *Nacional'nyj korpus russkogo jazyka* [online] (2020). Moskva: Institut ruského jazyka RAN. Cit. 4. 1. 2020. <<http://ruscorpora.ru>>.
- RUSÍNOVÁ, Zdenka (2019): Náprava „nedostatku“. *Host*, 35(3), s. 24.
- SAVICKÝ, Nikolaj P. (2005): K typologii diachronních procesů: o deflektivizaci a o indoevropském syntaktickém polymorfismu. In: Petr Nejedlý – Miloslava Vajdlová – Boris Lehečka (eds.), *Verba et historia: Igoru Němcovi k 80. narozeninám*. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, s. 319–327.
- SLAVÍČKOVÁ, Eleonora (1975): *Retrográdní morfematický slovník češtiny s připojenými inventárními slovníky českých morfémů kořenových, prefixálních a sufixálních*. Praha: Academia.
- SYN v8: *Korpus SYN, verze 8 z 12. 12. 2019* [online] (2019). Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Cit. 4. 1. 2020. <<http://www.korpus.cz>>.
- ŠLOSAR, Dušan (1986): Slovesa. In: Arnošt Lamprecht – Dušan Šlosar – Jaroslav Bauer, *Historická mluvnice češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 317–340.

- ŠONKOVÁ, Jitka (2008): *Morfologie mluvené češtiny: Frekvenční analýza*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny – Ústav Českého národního korpusu.
- ŠTÍCHA, František (2012): Bude napodobit moudré hospodáře. *Týdeník Rozhlas*, 22, s. 24.
- VESELÝ, Arnošt (2004): Společnost vědění jako teoretický koncept. *Sociologický časopis*, 40(4), s. 433–446.
- VESELÝ, Luboš (2011): O vidu slovesa soustředit se: příspěvek k otázce jazykové správnosti. *Naše řeč*, 94(3), s. 134–141.
- ZUBATÝ, Josef (1901): Srovnávací skladba jazyků indoevropských. *Věstník České akademie věd a umění*, 10(8), s. 507–532.

Katedra bohemistiky FF UP
Křížkovského 10, 771 80 Olomouc
ondrej.blaha@upol.cz